

Parlementaire democratie

Hoofdstuk 1

Wat verstaan we onder politiek en waarin verschillen democratieën van dictaturen?

In 1648 bracht de Vrede van Münster een einde aan de conflicten in Europa. Het probeerden godsdiensttwist en agressie te neutraliseren door de **soevereine** (*staat met duidelijke grenzen die het hoogste gezag/geweldsmonopolie uitoefening heeft*) staat centraal te stellen. Het moderne systeem van de staten werd geboren.

Politiek (*maken van keuzes waaraan iedereen gebonden is*). De keuzes worden in wetten vastgelegd, die door de uitvoerende macht worden uitgevoerd. Bij besluiten kan je kiezen voor **efficiënt besturen** (*snel/daadkrachtig/doelmatig resultaat*) of een **maximale participatie** (*democratische besluitvorming met zorgvuldige afweging van belangen*) van de burgers. De meeste onderwerpen gaan over het **algemeen belang**.

De enige vorm van directe democratie nu is een referendum. Nu is er veel een **representatieve democratie** (*volk kiest vertegenwoordigers die beslissen*). Om de inbreng van burgers te garanderen moet een democratie ook een rechtsstaat zijn, waarin de regels gelden voor de burgers en overheid.

Andere kenmerken van een democratie:

- Individuele vrijheid
- Politieke grondrechten
- Politie en leger hebben wettelijk beperkte bevoegdheden
- Onafhankelijke rechtspraak
- Persvrijheid

Je hebt het **parlementaire stelsel** (*rechtstreeks gekozen parlement is het hoogste machtsorgaan. Er wordt een kabinet geformeerd waarvan de ministers en staatssecretarissen ten alle tijden verantwoording moeten afleggen aan het parlement*). Heeft zo'n land een staatshoofd zonder macht die een koning is, dan is het een **constitutionele monarchie** (*parlementaire democratie met een constitutioneel vorst*).

Ook heb je een **presidentieel stelsel** (*kiest het volk het parlement/president*), de president staat aan het hoofd van de regering (uitvoerende macht) en kan ministers benoemen. In sommige landen mist hij het **ontbindingsrecht** (*parlement ontbinden*).

De grondwet laat zien hoe belangrijk **vrijheid/gelijkheid** is. Dat we in een democratie leven volgt:

- Taken/bevoegdheden van de drie machten staan beschreven
- Alle Nederlanders vanaf 18 jaar hebben stemrecht/recht om gekozen te worden. Iedereen mag partijen oprichten/demonstreren/mening uiten
- Regels voor politieke besluiten zijn vastgelegd
- Overheid laat media vrij

Kenmerken **dictatuur** (btw nooit een rechtsstaat):

- Drie machten in handen van een kleine groep mensen
- Beperkte individuele vrijheid
- Nauwelijks politieke vrijheid

- Vaak overheidsgeweld
- Geen onafhankelijke rechtspraak
- Massamedia.kunstuitingen onder censuur van de overheid

Soorten dictaturen:

- Cuba/Noord-Korea zijn dictaturen gebaseerd op **ideologie**, de communistische partij heeft alle macht. Er is sprake van **indoctrinatie** (*media/onderwijs/verenigingsleven onder controle*)
- Fascisten zijn heel nationalistisch en nemen zonder het volk besluiten
- **Religieuze** dictatuur, ook wel **theocratie**. De godsdienst is de staatsideologie (*sharia*).
- **Militaire** dictatuur, leger heeft de macht

Hoofdstuk 2

Door industrialisatie en urbanisatie veranderde de samenleving, daardoor ontstonden de eerste politieke partijen. Die in drie **ideologische** (*samenhangend geheel van ideeën over mens/samenleving*) stromingen pasten:

- liberalisme= vrijheid/individuele verantwoordelijkheid/tolerantie.
Vrijemarkteconomie is het beste voor het land en de overheid moet zich beperken tot kerntaken defensie/onderwijs/bescherming rechtsstaat en klassieke grondrechten. Dus het is **rechts**, bijv. VVD. D66 zijn progressieve liberalen.
- Confessionalisme= geloofsovertuiging/**organische staatsopvatting**/zorgzame samenleving/rentmeesterschap/naastenliefde. Ze zijn Midden, bijv. CDA/ChristenUnie/SGP
- Socialisme= **solidair** (*sterke schouders dragen zwaarste lasten*)/**gelijkheid**. Splitsing naar communisten en sociaaldemocraten. Ze zijn **links**, voor de verzorgingsstaat. Bijv. PvdA/SP/GroenLinks.

Ideologieën gaan over **normen en waarden** en **sociaaleconomische verhoudingen**. Je hebt **links** (*ongelijkheid verminderen/bemoeien*), **rechts** (*inkomensverschillen onvermijdelijk/weinig bemoeienis*) en **politieke midden** (*tussen links/rechts*).

Vanaf de jaren zestig is er sprake van **ontideologisering** (*verdwijnen van ideologie als leidraad voor het politiek leven*). Er ontstonden meer pragmatische/populistische partijen. Die hebben geen vaste uitgangspunten/principes. Bijv.:

- **Ecologisme**= wederzijdse afhankelijkheid van mensen/natuur. Bijv. GroenLinks/Partij voor de Dieren
- Populisme= één homogene groep waar sommige mensen niet in horen. Ze versimpelen politieke kwesties en hebben veel **nationalistische** standpunten. Bijv. Pvd

Partijen zijn **progressief** (*verandering met blik op toekomst*) of **conservatief** (*behoudend met verleden*).

De drie ideologieën/politieke indelingen volstaan niet meer om partijen in te delen. Er is een nieuw onderscheid ontstaan: **kosmopolitisme** (*mee doen geglobaliseerde wereld*) en **nationalisme** (*niet mee doen geglobaliseerde wereld*).

Hoofdstuk 3

Welke politieke partijen zijn er in Nederland en wat willen ze?

Vroeger hadden volksvertegenwoordigers geen politieke partij nodig. Dat veranderde tijdens de industrialisatie. Er kwamen vakbonden en ook in de politiek ontstonden er partijen. De georganiseerde partijen gingen de politiek bepalen.

Een politieke partij is een partij van een groep mensen met dezelfde ideeën/idealen. Naast de ideologische/populistische/pragmatische/kosmopolitische partijen bestaan er ook **one-issue partijen** (vertegenwoordigen één doelgroep/kijken naar één aspect bijv. 50plus) en **antidemocratische partijen** (in strijd met de rechtsstaat/grondwet).

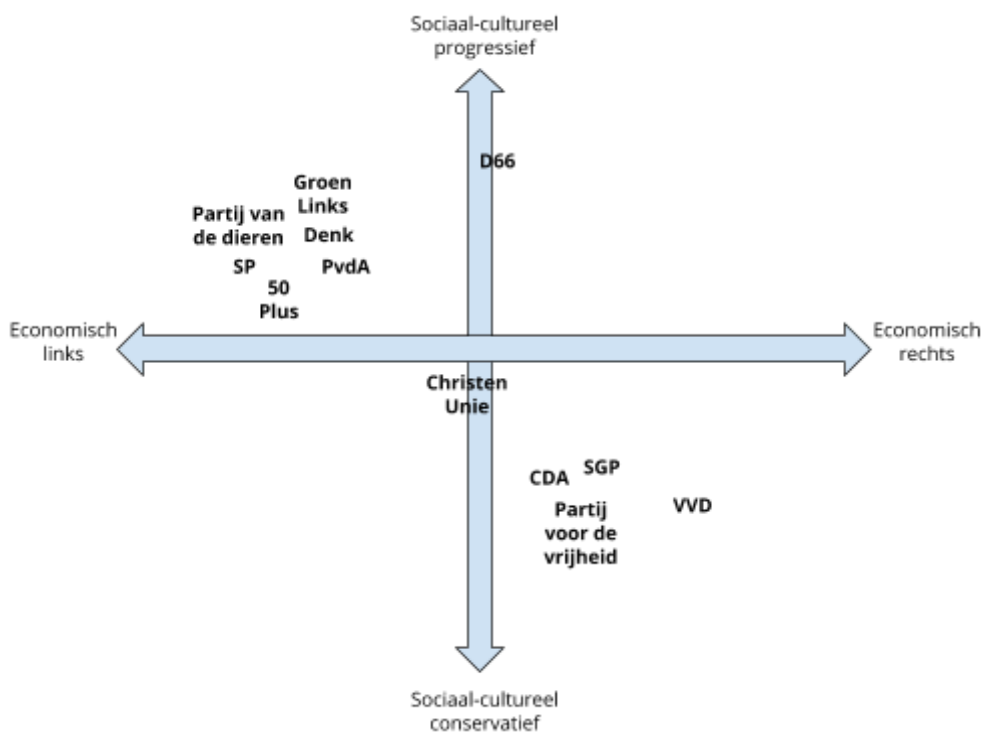
Tweede kamerleden stemmen in lijn met hun politieke partij. Dat komt door **fractiediscipline** (fracties drang uitoefenen op afwijkende standpunten).

Politieke partijen vervullen een aantal functies:

- Integratie van ideeën (wensen/eisen gebundeld tot één politiek programma)
- Articulatie (samenleving verwoorden naar de politiek)
- Informatie (verschillende standpunten weten → eigen mening vormen)
- Participatie (interesseren/zelf actief aan de politiek)
- Selectie van kandidaten (politieke partijen selecteren kandidaten voor publieke functies)

Maatschappelijke veranderingen:

- Vroeger stemde mensen op de partij waar hun ouders op stemde. Traditie/afkomst/geloof/cultuur aren bepalend. Maar er kwamen ook **zwevende kiezers** (keuze afhangen van het moment/persoonlijkheid van de partijleiders).
- **Dalende ledenaantal**, hierdoor ontvangen ze minder contributie-inkomsten en is het moeilijker om aan nieuwe kandidaten te komen.
- Door de komst/uitbreiding van de EU is het **bereik** van de nationale politiek (soevereiniteit) **minder** geworden. Omdat veel regels in Brussel worden gemaakt. Nationale politieke partijen doen mee aan verkiezingen voor het Europees parlement, maar werken samen met geestverwanten uit andere lidstaten.
- Traditionele partijen hebben moeite om bij kwesties zoals immigratie/integratie/euro een standpunt te nemen. Het verklaart waarom de **nationalistische/populistische** partijen populair zijn.

Hoofdstuk 4

Waarom stemmen mensen op een bepaalde partij?

Hoe leiden verkiezingen tot de vorming van een kabinet?

Alle Nederlanders ouder dan 18 hebben **actief** (*kiezen*) en **passief** (*gekozen worden*) stemrecht. We stemmen voor de tweede kamer/provinciale staten/gemeenteraad/Europees parlement.

Het kiesstelsel is gebaseerd op evenredige vertegenwoordiging. Partijen krijgen **zetels** (*stoelen*). Om dat te berekenen heb je een **kiesdeler** (*hoeveelheid stemmen voor een zetel*). Bijv. 10 mil : 150 leden = 66 667 kiesdeler. Een voordeel is dat iedereen een eerlijke kans heeft, maar een nadeel is dat debatten lang kunnen duren. Soms hebben landen dus een **kiesdrempel**. Voor een campagne maken de partijen een campagne team onder leiding van de lijsttrekker, geholpen door de **spindoctor** (*communicatiedeskundige*). Ze bepalen een verkiezingsstrategie. De media organiseren **opiniepeilingen**. Dat kan invloed hebben op de uitslag. De rol die de media speelt heet de **mediacratie**.

In de VS/UK is er een **districten/meerderheidsstelsel**. Een voordeel is dat de kiezers de kandidaten beter kennen en een nadeel is dat er teveel aan een district wordt gedacht ipv het algemeen belang. Het grootste nadeel is dat de stemmen op de verliezer verloren gaan.

Motieven om op een partij te stemmen:

- Standpunten van de partij
- Je eigen belangen
- De kans dat de partij een cruciale rol kan spelen in het kabinet
- De aantrekkingskracht van de lijsttrekker

Als je stemt stem je voor een persoon uit een partij. Je kan voor de lijsttrekker stemmen of voor iemand onderaan de lijst. Met genoeg **voorkeurstemmen** kan je dan in de tweede kamer komen. Je moet 25% van de kiesdeler hebben.

Na de verkiezingen begint de **formatie** van het kabinet, om een meerderheid te krijgen sluiten partijen een **coalitie** (*meerdere partijen die samenwerken*). De afspraken hierover staan in het **regeerakkoord** (*soort contract*). De **verdeling van ministers** licht aan het aantal zetels per partij. Aan het einde benoemt de koning de ministers/staatssecretarissen.

Het regeerakkoord wordt bijgesteld tot troonrede en elk jaar voorgelezen door de koning in de ridderzaal, tijdens een zitting van de staten generaal. De minister van financiën draagt de **miljoenennota** (*verwachte economische groei/ontwikkeling werkgelegenheid*) aan de tweede kamer voor. Naarna debatteert de tweede kamer hierover tijdens de **algemene beschouwingen**.

Een kabinet regeert vier jaar, maar een kabinet kan om verschillende redenen vallen:

- Ministers worden het niet eens
- Meerderheid in de tweede kamer verwerpt het beleid van het kabinet

Soms wordt alleen een minister vervangen ipv het hele kabinet. Biedt het kabinet zijn ontslag aan komen er nieuwe vervroegde verkiezingen. De oude ministers blijven in functie tot een nieuw kabinet. Dit is een **demissionair kabinet**.

Hoofdstuk 5

Wat is de verhouding tussen regering en parlement?

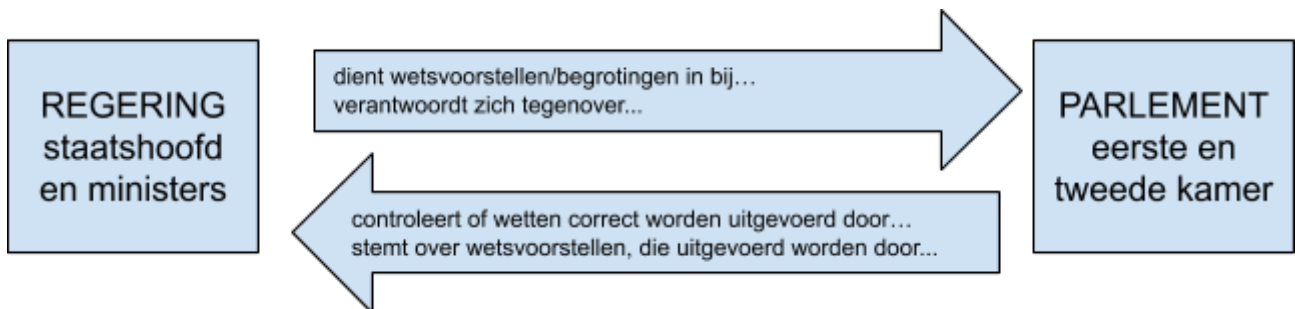
Wie van beide heeft de meeste macht?

Het **kabinet** bestaat uit ministers en staatssecretarissen, de **regering** bestaat uit de koning en ministers. De regering is verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur van het land. De koning wordt per week op de hoogte gehouden door de **premier**. De premier is ook de voorzitter van de ministerraad, waar ze het over beleidsvoornemens hebben. Ministers en staatssecretarissen leggen verantwoording af aan de volksvertegenwoordiging en kunnen dus door de tweede kamer op het matje geroepen worden. Ministers hebben een eigen departement/ministerie waar ambtenaren voor ze werken. Of een minister is een **minister zonder portefeuille**.

De koning heeft politiek taken:

- Ondertekenen van alle wetten/verdragen
- Voorlezen van de troonrede op prinsjesdag
- Benoemen van ministers/staatssecretarissen
- Laten informeren over het kabinet door de premier
- Ons land vertegenwoordigen

De troonrede valt onder ministeriële verantwoordelijkheid. Net zoals de koning, hij is **onschendbaar**.

Het parlement bestaan uit de tweede kamer en de eerste kamer, die de staten generaal heten. De taken van de tweede kamer zijn: samen met de regering wetten maken en de regering controleren. Om de taak van medewetgever te vervullen heeft de tweede kamer een aantal rechten:

- **Stemrecht**, wetsvoorstellen aannemen/verwerpen
- Recht van **amendement**, wetsvoorstellen wijzigen
- Recht van **initiatief**, wetsvoorstellen indienen
- **Budgetrecht**, begroting goedkeuren/verwerpen/wijzigen

Om de ministers te controleren heeft de tweede kamer deze rechten:

- Recht van **motie**, oproept bepaalde maatregelen te nemen (motie van treurnis/afkeuring.wantrouwen)
- **Vragenrecht**, schriftelijk/tv vragen stellen
- Recht van **interpellatie**, kamerleden mogen een debat vragen met ministers/staatssecretarissen
- Recht van **enquête**. zelf onderzoek naar de rol van de regering/overheid bij belangrijke maatschappelijke kwesties

Als de tweede kamer een voorstel heeft goedgekeurd, gaat het naar de **senaat** (eerste kamer, 75 leden, deeltijdfunctie, gekozen door provinciale staten). De eerste kamer heeft ook het recht van interpellatie/enquête, maar gebruikt dit amper. De senaat mag een wetsvoorstel alleen aannemen/verwerpen. Ze vormen een extra controle. Een wetsvoorstel gaat altijd eerst naar de raad van state.

Hoe komt een wet tot stand:

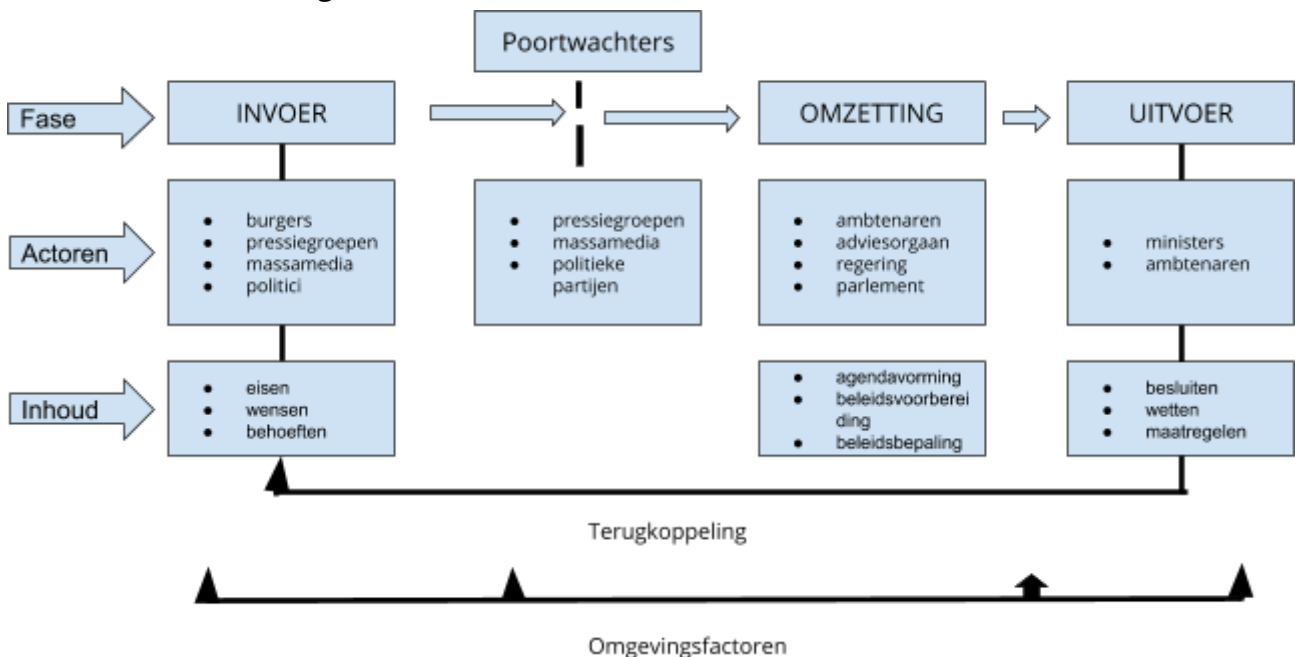
1. Maatschappelijk probleem
2. Minister/tweede kamerlid maakt een wetsvoorstel
3. Tweede kamer debatteert over het wetsvoorstel
4. Tweede kamerleden dienen amendementen in
5. Tweede kamer stemt over de amendementen/definitieve wetsvoorstel
6. Eerste kamerleden stemmen over het wetsvoorstel (ze mogen niks aanpassen)
7. Koning/verantwoordelijke minister ondertekenen het wetsvoorstel
8. Wet wordt gepubliceerd op het internet

De regering kan besluiten nemen die zonder de eerste/tweede kamer gaan. Bijv. bij koninklijke besluiten/**algemene maatregel van bestuur**. Het proces verloopt sneller. De regering regeert en het parlement controleert. Je hebt een **dualisme** als er een duidelijke taakverdeling tussen de twee is uit het principe van de **trias politica**. Maar in Nederland is dat niet echt meer zo. Want de ministers hebben de wetgevende (wetten indienen bij het parlement) en uitvoerende (bepalen hoe wetten worden uitgevoerd) macht. De parlementaire volksvertegenwoordiging heeft **formeel** het laatste woord. De partijen in de eerste/tweede kamer zijn regeringsfracties (coalitiefracties, ministers in de regering)/oppositiefracties (niet in de regering).

De oorsprong van het vinden naar een compromis licht aan de strijd tegen het water. Waar we ook moesten samenwerken. Sinds 1982 trekt het **poldermodel** buiten onze grenzen de aandacht. Dat iedereen wat inlevert en er wat voor terug krijgt is polderen.

Hoofdstuk 6 (doorlezen en begrijpen)

Fase van besluitvorming

Hoofdstuk 7 (hoofdzaken)

Moeten gemeenten meer macht krijgen omdat ze dichterbij de bevolking staan?

Dat het rijk bevoegdheden heeft gedegeerd aan gemeenten/provincies heet het **subsidiariteitsbeginsel**. Daar zijn redenen voor: specifieke problemen die beter lokaal opgelost kunnen worden en inwoners hebben meer mogelijkheden om de besluiten te beïnvloeden. Gemeenten hebben door de **decentralisatie** meer taken gekregen. Het dagelijks bestuur van een gemeente is in handen van het **college van burgemeester en wethouders** (B en W). Het heeft vooral een uitvoerende taak. De gemeente raad controleert het B en W. Gemeenten kunnen ook gaan samenwerken, dat een **metropool**. Elke vier jaar zijn er verkiezingen voor de **provinciale staten**. Zij kiezen de leden van de gedeputeerde staten, dat het dagelijks bestuur vormt. De voorzitter van beide 'staten' is de commissaris van de koning. Waterschappen, die vroeger over water/dijken/polders/sloten gingen, bestaan nog steeds. Ze ontfermen zich over de waterhuishouding in een bepaalde regio.

Hoofdstuk 8 (hoofdzaken)

Wat willen deze internationale organisaties bereiken?

De samenwerking begon met de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) tussen Du/Fr/It/Nl/Be/Lu. Toen kwam de Europese Economische Gemeenschap (EEG). Nadat steeds meer landen wilden meedoen werd in 1992 de Europese Unie (EU) en de Economische en Monetaire Unie (EMU) opgericht. In de EU is de **interne markt** (*vrij verkeer personen/ goederen/diensten/kapitaal*). Als je bij het EMU zit behoort je tot de **eurozone**. De Europese wetten staan boven nationale wetten. De EU is een **supranationale** organisatie (bevoegdheden overgedragen aan de EU). De samenwerking is ook **intergouvernementeel** (*besluiten kunnen alleen genomen worden met de instemming van alle landen*). Ook de EU heeft een scheiding van machten:

- Wetgevende macht= raad van ministers, de regeringen van alle lidstaten zijn vertegenwoordigd. De raad bepaald of wetsvoorstellen van de Europese commissie in het Europese parlement worden overgenomen.
- Uitvoerende macht= Europees parlement, wordt gekozen door Europese burgers. Het EP mag geen wetsvoorstellen indienen, maar mag wel onderwerpen op de agenda zetten. Omdat de invloed van de burgers dus niet zo groot is, spreken we van een **democratisch tekort**.
- Rechtsprekende macht= hof van justitie, het zorgt ervoor dat alle regels op dezelfde wijze worden gebruikt.

Regelmatig komen regeringsleiders bij elkaar in Brussel, zij vormen de **Europese Raad**. Bijna alle landen zitten bij de Verenigde Naties. Ze zetten zich in voor samenwerking op het gebied van internationaal recht/ mondiale veiligheid/ mensenrechten/ voedselveiligheid/ armoedebestrijding/ schoner milieu. De secretaris-generaal is de hoogste ambtenaar en de voorzitter van de algemene vergadering. Daar kunnen bij een meerderheidsbesluit **resoluties** (*uitspraken waarin bepaald gedrag van een land wordt veroordeeld*) en **verklaringen** (bijv. de universele rechten van de mens) worden aangenomen.

Nederland is ook lid van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, een militaire organisatie. Er zijn nu 28 leden. Als er een van wordt aangevallen horen de andere landen te helpen.

Hoofdstuk 9 (doorlezen en begrijpen)

Gaat het goed met de democratie in ons land?

In ons land is democratie vanzelfsprekend, maar in landen waar het heel nieuw is kan democratie negatief zijn. Door het gebrek aan **democratische traditie**.

Er is nog steeds een politiek dilemma tussen efficiëntie en participatie. **Tegenstanders** van participatie zijn het een smet Plato, dat meer inspraak ten koste gaat van de effectiviteit.

Voorstanders van meer participatie vinden dat burgers moeten/kunnen meedenken over de politiek